

Anna Żurek
Uniwersytet Wrocławski

Mediacja w nauczaniu i uczeniu się języka polskiego jako odziedziczonego. Praktyczne wskazówki

Mediation im Lehren und Lernen des Polnischen als
Herkunftssprache. Praktische Hinweise

We współczesnym świecie porozumiewanie się za pomocą różnych języków staje się dla wielu codziennością – zarówno w sytuacjach nieformalnych, jak i oficjalnych. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera mediacja, która – jak podkreślają autorzy Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (CEFR 2001 / ESOKJ 2003) – stanowi jeden z ważniejszych filarów dydaktyki wielojęzyczności, odpowiadającej na realne potrzeby globalnego społeczeństwa.

Dla użytkowników języka odziedziczonego mediacja jest zjawiskiem całkowicie naturalnym, stanowiącym integralny element codziennej komunikacji. Ich kompetencje językowe i kulturowe rozwijają się w warunkach dwujęzyczności, równolegle w środowisku rodzinnym, edukacyjnym i zawodowym. W rezultacie osoby bilingwalne – świadome współistnienia różnych perspektyw i sposobów porozumiewania się – często przyjmują rolę pośredników. Potrafią współpracować z ludźmi o odmiennych doświadczeniach, wyjaśniać różnice językowe i kulturowe, wspierać przebieg interakcji oraz ułatwiać komunikację w sytuacjach delikatnych lub obarczonych ryzykiem nieporozumień. Te wszystkie umiejętności składają się na ich umiejętności o charakterze mediacyjnym.

Definiowanie mediacji

Podejście do opisu kompetencji językowych, zaprezentowane w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego, odchodzi od tradycyjnego podziału na cztery sprawności językowe

na rzecz szerszego ujęcia działań podejmowanych przez użytkownika języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Znaczenie tych działań autorzy ESOKJ opisują w następujący sposób:

Działania mediacyjne (pisemne czy ustne, receptywne czy produktywne) umożliwiają komunikację pomiędzy osobami, które – z różnych przyczyn – nie mogą się ze sobą porozumiewać. Tłumaczenie ustne i pisemne, parafraza, streszczenie, podsumowanie lub zapis umożliwiają korzystanie z tekstów i wypowiedzi źródłowych osobom, które nie mają do nich bezpośredniego dostępu. Mediacyjne działania językowe, rozumiane jako przetwarzanie istniejących tekstów, odgrywają ważną rolę w codziennym życiu językowym naszych społeczności (ESOKJ 2003: 24).

W takim ujęciu działania językowe wykraczają poza prostą wymianę informacji. Komunikacja obejmuje bowiem nie tylko odbiór i tworzenie wypowiedzi, lecz także zdolność współpracy oraz wyjaśniania treści innym osobom.

Pierwsza wersja Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (CEFR 2001/ESOKJ 2003) przedstawiała mediację w sposób dość ogólny. Według tego dokumentu mediacja ustna była rozumiana przede wszystkim jako tłumaczenie – zarówno symultaniczne, jak i konsekwentne – oraz jako nieformalne działania, takie jak pomoc w przekładzie podczas spotkań towarzyskich czy w trakcie podróży. Dokument zawierał również elementy mediacji pisemnej polegającej na szczegółowym opisie szeroko rozumianego przetwarzania tekstu, w tym sporządzania notatek. Innymi słowy, mediacja była postrzegana jako znaczący element komunikacji, umożliwiający przekazywanie treści w sposób dostosowany do potrzeb odbiorcy.

W najnowszych wersjach dokumentu – Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors (2018) oraz Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume (CEFR-CV 2020) – mediacji poświęcono znacznie więcej miejsca. Obejmuje ona szeroki zakres działań i strategii, ponieważ język jest postrzegany jako zjawisko społeczne, ściśle związane z doświadczeniem jednostki i jej funkcjonowaniem w różnych grupach. Dotyczy to zarówno języka ojczystego, jak i tych, które przyswajamy lub których uczymy się na kolejnych etapach życia. W takim ujęciu osoba posługująca się językiem nie jest już wyłącznie „nadawcą” czy „odbiorcą” informacji. Użytkownik języka – pierwszego, drugiego lub odziedziczonego – jawi się jako aktywny uczestnik życia społecznego, realizujący różnorodne zadania, również te o charakterze pozajęzykowym (por. Piccardo i North 2019). Jak podkreślają Iwona Janowska i Marta Plak:

We współczesnej dydaktyce językowej mediacja to posługiwanie się językiem mające na celu: tworzenie przestrzeni i warunków do komunikacji i/lub uczenia się, odkrywanie i współtworzenie nowego znaczenia oraz ułatwianie zrozumienia poprzez modyfikację, upraszczanie, opracowywanie, ilustrowanie lub dostosowywanie (2021: 26).

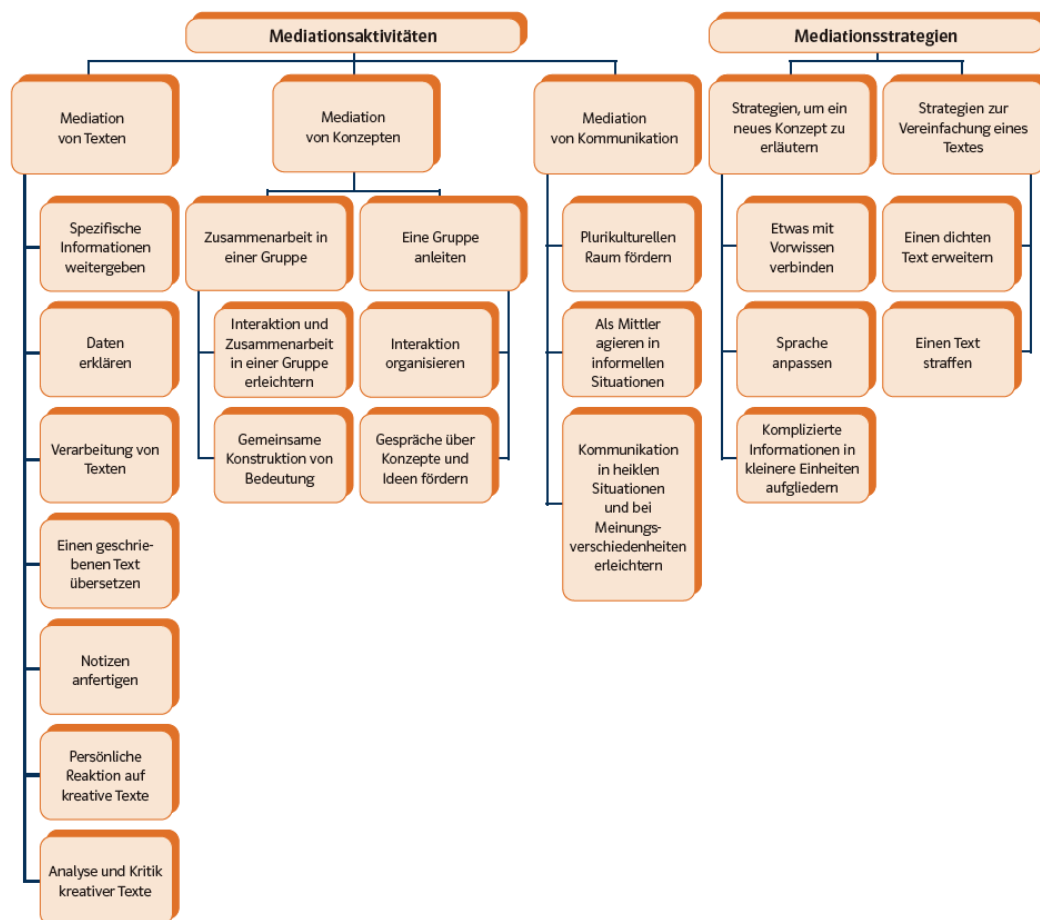
Warto podkreślić, że w mediacji nie chodzi o przekazywanie własnych opinii czy uczuć. Polega ona na ułatwianiu komunikacji pomiędzy osobami, które – z różnych powodów – nie są w stanie się porozumieć. Trudności te mogą wynikać z różnic językowych, uwarunkowań kulturowych lub społecznych, odmiennego poziomu wiedzy o świecie, a także ze stopnia skomplikowania przekazywanych treści. Zadaniem mediatora jest więc tworzenie pomostu pomiędzy rozmówcami:

upraszczanie przekazu, wyjaśnianie kontekstu, porządkowanie informacji czy dobieranie bardziej dostępnych form wypowiedzi – wszystko po to, aby komunikacja przebiegała w sposób jasny, zrozumiały i efektywny.

Działania i strategie mediacyjne

Ogólny podział umiejętności uczących się w zakresie działań i strategii mediacyjnych wygląda następująco¹:

Rysunek 1. Działania i strategie mediacyjne.

Źródło: niemieckojęzyczna wersja CEFR-CV pt. *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lehren, lernen, beurteilen* (2020: 112).

Jak wynika z rysunku 1, w CEFR-CV (2020) wyodrębniono działania mediacyjne, które obejmują trzy główne obszary mediacji, a także zestaw strategii służących ich skutecznej realizacji. Wskazane obszary opisują różnorodne typy aktywności, w których użytkownik języka pośredniczy

¹ W pracy przywołuję cytaty z niemieckojęzycznej wersji CEFR-CV (*Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lehren, lernen, beurteilen*, 2020). Jest to świadomie zastosowany zabieg, który ukazuje działania mediacyjne również na poziomie teoretycznych rozważań.

między tekstami, osobami lub ideami. Z kolei strategie mediacyjne określają sposoby, dzięki którym proces mediacji może przebiegać efektywnie i adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej. Razem składają się na kompetencję mediacyjną użytkownika języka, niezależnie od tego, czy posługuje się on językiem rodzimym, odziedziczonym czy obcym.

Jak dotąd nie powstała polskojęzyczna wersja CEFR-CV, co sprawia, że poszczególni autorzy proponują różne przekłady terminologii stosowanej w tej klasyfikacji (por. Martyniuk 2021; Janowska, Plak 2021). Poniżej przedstawiam własną propozycję, która uwzględnia procesualny charakter części działań oraz rozróżnienie między ogólną kategorią mediacji a czynnościowym aspektem mediowania, zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi w wersji anglojęzycznej.

Tabela 1. Działania mediacyjne uczących się.

Działania mediacyjne			
Mediowanie tekstu	Mediowanie pojęć		Mediowanie komunikacji
▪ przekazywanie konkretnych informacji ▪ wyjaśnianie danych ▪ przetwarzanie tekstu ▪ tłumaczenie tekstu pisanego ▪ sporządzanie notatek ▪ wyrażanie własnej opinii na temat tekstów kreatywnych (także literackich) ▪ analiza i krytyka tekstów kreatywnych (w tym literackich)	współpraca w grupie	kierowanie pracą grupową	▪ tworzenie przestrzeni różnokulturowej ▪ pełnienie roli pośrednika w sytuacjach nieformalnych ▪ ułatwianie komunikacji w sytuacjach delikatnych i konfliktowych
	▪ ułatwianie współpracy i interakcji między uczestnikami ▪ wspólne negocjowanie znaczeń	▪ zarządzanie interakcją ▪ zachęcanie do rozmowy koncepcyjnej	

Źródło: CEFR – Companion volume (2020: 104).

Mediowanie tekstu dotyczy przetwarzania treści. Obejmuje przekazywanie informacji, tłumaczenie tekstu z języka A na język B, wyjaśnianie danych przedstawionych na przykład w formie wykresów lub schematów, tworzenie notatek oraz interpretowanie i ocenianie tekstów – również o charakterze kreatywnym. W tej roli uczący się funkcjonuje jako pośrednik między tekstem a odbiorcą, ułatwiając zrozumienie przekazu.

Mediowanie pojęć skupia się na współpracy grupowej i wspólnym tworzeniu znaczeń. Zawiera takie działania, jak ułatwianie interakcji, negocjowanie znaczeń, kierowanie pracą zespołu,

zarządzanie rozmową oraz zachęcanie do rozmowy służącej kreatywnemu rozwiązaniu problemów lub analizie danej koncepcji. Uczący się wspomaga tu proces wspólnego tworzenia wiedzy.

Mediowanie komunikacji dotyczy sytuacji interpersonalnych, w których ważne jest wspieranie samego procesu porozumiewania się. Obejmuje ono ułatwianie komunikacji w środowisku różnorodnym, pełnienie funkcji pośrednika w rozmowach nieformalnych oraz pomoc w prowadzeniu dialogu w sytuacjach trudnych i wrażliwych lub konfliktowych. Zadaniem uczącego się jest zapewnienie płynnej, zrozumiałej i bezpiecznej wymiany informacji.

Dodatkowo autorzy CEFR – Companion Volume (2020) proponują listę strategii mediacyjnych, które ukazuje tabela 2.

Tabela 2. Strategie mediacyjne uczących się.

Strategie mediacyjne	
Wyjaśnianie nowego pojęcia	Upraszczenie tekstu
▪ odwoływanie się do uprzednio nabytej wiedzy ▪ dostosowywanie języka do sytuacji komunikacyjnej ▪ podzielenie skomplikowanej informacji	▪ uzupełnienie tekstu o istotne informacje ▪ skracanie tekstu

Źródło: CEFR – Companion volume (2020: 104).

Jak podkreślają Janowska i Plak, strategie mediacyjne „to takie zabiegi lub techniki, które pozwalają dostosować proces mediowania do warunków, konwencji oraz ograniczeń związanych z konkretną sytuacją komunikacyjną i jej kontekstem” (2021:128).

Pierwsza grupa strategii dotyczy sposobów, dzięki którym mediator pomaga odbiorcy zrozumieć nowe pojęcia. Świadomie dostosowuje stopień złożoności wypowiedzi: upraszcza słownictwo, wybiera bardziej przejrzyste struktury gramatyczne oraz modyfikuje przekaz tak, aby był możliwie najbardziej zrozumiały. Celem tych działań jest dostosowanie treści do potrzeb, poziomu językowego, wieku czy doświadczenia odbiorcy. Dodatkowo nadawca segmentuje rozbudowane, skomplikowane informacje, dzieląc je na mniejsze i logicznie uporządkowane części.

Podczas procesu upraszczania tekstu mediator rozwija treść z myślą o ułatwieniu jej odbioru: uzupełnia brakujące informacje, dodaje objaśnienia, przykłady, parafrazy, analogie lub elementy wizualne. Celem tych działań nie jest zwiększenie objętości tekstu, lecz nadanie mu większej przejrzystości i czytelności. Przykładem może być zrozumiałe objaśnienie trudnego fragmentu poprzez dodatkowe ilustracje lub alternatywne sformułowania. Z kolei skracanie tekstu polega na selektywnym redukowaniu treści. Mediator usuwa informacje drugorzędne i koncentruje się wyłącznie na najważniejszych elementach: głównej myśli, istotnych argumentach oraz podstawowych danych. Efektem jest jasny, zwarty przekaz – na przykład streszczenie – który oddaje istotę oryginalnego tekstu.

Strategie mediacyjne pomagają uczącemu się przekładać treści, pojęcia i komunikaty na formy bardziej dostępne i zrozumiałe dla innych osób. Obejmują one zarówno pracę z tekstem, jak

i działania wymagające głębszego przetwarzania informacji, adaptowania języka oraz wspierania rozumienia w różnych kontekstach komunikacyjnych.

Mediacja: ogólny opis umiejętności

Poniżej zaprezentowano ogólny opis umiejętności w zakresie mediacji dla wszystkich poziomów zaawansowania językowego:

Tabela 3. Mediacja: ogólny opis umiejętności (wersja niemieckojęzyczna).

Mediation allgemein	
C2	Kann wirkungsvoll und natürlich sprachmitteln und dabei je nach Situation und den Bedürfnissen der Gesprächspartner / Innen verschiedene Rollen einnehmen und dabei Nuancen und Untertöne erkennen, und kann eine schwierige oder heikle Diskussion leiten. Kann in klarer, flüssiger und gut strukturierter Sprache erläutern, wie Fakten und Argumente präsentiert werden, und dabei auch bewertende Aspekte und die meisten Nuancen präzise übermitteln und auf soziokulturelle Implikationen hinweisen (z.B. Verwendung von Register, Untertreibung, Ironie und Sarkasmus).
C1	Kann als Sprachmittlende / r effektiv handeln und dazu beitragen, eine positive Interaktion zu sichern, indem er / sie verschiedene Perspektiven interpretiert und mit Mehrdeutigkeiten umgehen kann, mögliche Missverständnisse antizipiert und mit diplomatischem Geschick interveniert, um das Gespräch in eine positive Bahn zu lenken. Kann sich auf verschiedene Diskussionsbeiträge beziehen und mit gezielten Fragen den Austausch von Argumenten anregen und unterstützen. Kann klar und flüssig in gut strukturierter Sprache die wichtigsten Ideen längerer und komplexer Texte einschließlich bewertender Aspekte und der meisten Bedeutungsnuancen vermitteln, unabhängig davon, ob es um eigene Interessengebiete geht oder nicht.
B2	Kann eine dem Austausch von Ideen förderliche Atmosphäre schaffen und die Diskussion heikler Themen erleichtern, indem er / sie verschiedene Perspektiven würdigt, die Teilnehmer / Innen an Gesprächen zur Erkundung unterschiedlicher Standpunkte ermutigt und dabei die eigene Ausdrucksweise einfühlsam anpasst. Kann auf den Ideen anderer aufbauen und Vorschläge zum weiteren Fortgang machen. Kann die wesentlichen Inhalte von gut strukturierten, aber langen und anspruchsvollen Texten zu Themen der eigenen beruflichen, akademischen oder persönlichen Interessengebiete übermitteln, indem er / sie die Meinungen und Absichten der Sprecher / Innen verdeutlicht. Kann mit Menschen verschiedener Herkunft gut zusammenarbeiten und eine positive Atmosphäre schaffen, indem er / sie sie unterstützt und Fragen zur Identifizierung gemeinsamer Ziele stellt, dabei Umsetzungswege abwägt und Vorschläge zum weiteren Vorgehen macht. Kann Ideen anderer weiterentwickeln, Fragen stellen, die zu Antworten aus verschiedenen Perspektiven einladen, und eine Lösung oder nächste Schritte vorschlagen. Kann detaillierte Informationen und Argumente zuverlässig übermitteln, z.B. die wichtigsten Punkte komplexer, aber gut strukturierter Texte aus den eigenen beruflichen, akademischen oder persönlichen Interessengebieten.
B1	Kann mit Menschen verschiedener Herkunft zusammenarbeiten und dabei Interesse und Empathie zeigen, indem er / sie einfache Fragen stellt und beantwortet, Vorschläge macht und darauf reagiert, sie nach ihrer Zustimmung fragt und alternative Möglichkeiten aufzeigt. Kann die wesentlichen Punkte langer Texte übermitteln, die in unkomplizierter Sprache zu Themen von persönlichem Interesse formuliert sind, sofern er / sie die Bedeutung einzelner Wendungen überprüfen kann. Kann Menschen verschiedener Herkunft vorstellen, wohl wissend, dass einige Fragen unterschiedlich gesehen werden können, und kann andere Menschen einladen, ihr Fachwissen, ihre eigenen Erfahrungen und Sichtweise einzubringen. Kann Informationen in klaren, gut strukturierten Texten zu Themen übermitteln, die ihm / ihr vertraut oder von persönlichem oder aktuellem Interesse sind, obwohl der begrenzte Wortschatz gelegentlich zu Formulierungsproblemen führen kann.

A2	Kann in Gesprächen eine unterstützende Rolle übernehmen, sofern andere Teilnehmer / innen an Gesprächen langsam sprechen und einer oder mehrere von ihnen einem dabei helfen, etwas beizutragen und Vorschläge zu machen.
	Kann wichtige Informationen aus klar strukturierten, kurzen, einfachen Informationstexten übermitteln, sofern die Texte konkrete, vertraute Themen betreffen und in einfacher Alltagssprache verfasst sind.
	Kann einfache Wörter verwenden, um jemanden zu bitten, etwas zu erklären.
	Kann erkennen, wenn Schwierigkeiten auftreten und in einfacher Sprache andeuten, welcher Art das Problem offenkundig ist.
A1	Kann den / die Hauptpunkt / e kurzer, einfacher Gespräche oder Texte zu alltäglichen Themen von unmittelbarem Interesse übermitteln, sofern diese klar in einfacher Sprache ausgedrückt sind.
	Kann einfache Wörter und non-verbale Signale verwenden, um Interesse an einer Idee zu signalisieren.
vor A1	Kann einfache, vorhersehbare Informationen von unmittelbarem Interesse übermitteln, die in kurzen, einfachen Texten wie Schildern und Notizen, Postern und Programmen enthalten sind.
	Keine Deskriptoren verfügbar

Źródło: niemieckojęzyczna wersja CEFR-CV pt. *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lehren, lernen, beurteilen* (2020: 114-115).

W tabeli 3 mediacja została ukazana jako złożony proces łączący kompetencje poznawcze i społeczne oraz obejmujący działania realizowane zarówno indywidualnie, jak i w grupie. Aby skutecznie mediować, użytkownik języka potrzebuje zarówno sprawnego przetwarzania informacji, jak i rozwiniętych kompetencji interpersonalnych. Umiejętności mediacyjne rozwijają się stopniowo, w miarę wzrostu ogólnej biegłości językowej (Janowska, Plak 2021: 85-86).

Użytkownicy języka polskiego jako odziedziczonego

Z badań nad polszczyzną odziedziczoną w Niemczech wynika, że jej użytkownicy stanowią grupę silnie zróżnicowaną pod względem stopnia znajomości języka, poziomu rozwinięcia poszczególnych sprawności oraz emocjonalnej więzi z polszczyzną i kulturą kraju pochodzenia. W konsekwencji także ich umiejętności mediacyjne są odmienne, zależne od indywidualnej biografii językowej².

Przedstawiciele pierwszego pokolenia polonijnego zazwyczaj najpierw przyswajają język polski, ponieważ to on dominuje w środowisku rodzinnym i jest podstawowym narzędziem komunikacji z najbliższymi. Język niemiecki pojawia się u nich później – najczęściej w przedszkolu czy szkole. Taka sytuacja jest bardzo typowa dla dzieci migrantów polskiego pochodzenia i prowadzi do zjawiska wczesnej dwujęzyczności, w której oba języki rozwijają się równolegle od pierwszych lat życia (Stankiewicz, Żurek 2024).

Choć w życiu dzieci polonijnych oba języki są obecne od najmłodszych lat, pełnią one odmienne funkcje i rozwijają się w różnych warunkach. Ponieważ proces przyswajania języków odbywa się głównie w kraju osiedlenia, dzieci dorastają w warunkach submersji – na co dzień są intensywnie zanurzone w języku niemieckim, dominującym w przestrzeni publicznej, edukacyjnej i rówieśniczej, natomiast kontakt z polszczyzną ogranicza się przede wszystkim do środowiska domowego.

W takich warunkach stosunkowo łatwo dochodzi do tzw. dwujęzyczności substryktywnej, czyli sytuacji, w której język rzadziej używany stopniowo słabnie, jeśli nie jest świadomie pielęgnowany, np. poprzez edukację polonijną. W rezultacie wśród młodych użytkowników

² Zob. więcej na ten temat w tekście Anny Żurek „Biografie językowe osób bilingwalnych w Niemczech” (w tym tomie).

polszczyzny odziedziczonej można zaobserwować zarówno duże zróżnicowanie kompetencji językowych, jak i różnice w zakresie umiejętności mediacyjnych. Te ostatnie – podobnie jak każda inna sprawność językowa – rozwijają się proporcjonalnie do intensywności i jakości kontaktu z oboma językami.

Warto podkreślić, że w procesie mediacji ważną rolę odgrywają strategie komunikacyjne. Zgodnie z założeniami ESOKJ nie stanowią one jedynie sposobu kompensowania braków językowych, lecz są naturalną częścią wszelkich działań komunikacyjnych, również u użytkowników rodzimych. Strategie towarzyszą produkcji wypowiedzi ustnych i pisemnych, rozumieniu tekstów słuchanych i czytanych, a także interakcji i mediacji. W mediacji mają szczególne znaczenie, ponieważ umożliwiają skuteczne przekazywanie treści, dostosowanie wypowiedzi do odbiorcy, wyjaśnianie trudniejszych zagadnień oraz łagodzenie różnic między uczestnikami komunikacji. Jednocześnie ich świadome stosowanie świadczy o rosnącej autonomii uczącego się i jego postępach w rozwijaniu kompetencji językowej (Żurek 2018, 2025).

Uwzględniając specyfikę języka odziedziczonego, w tym nierównomiernie rozwinięte podsystemy i sprawności językowe obserwowane u osób dwujęzycznych, należy zaznaczyć, że deficyty te szczególnie często ujawniają się w działaniach o charakterze produktywnym. Dlatego zarówno w pracy dydaktycznej, jak i w ogólnym procesie rozwijania kompetencji językowych i komunikacyjnych tej grupy użytkowników języka, istotne jest świadome i systematyczne kształtowanie umiejętności mediowania tekstów – zarówno pisanych, jak i mówionych. Przykładowe typy takich działań zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego opracowania.

Przykłady zadań

Zestaw przykładowych zadań odpowiadających różnym typom działań związanych z mediowaniem tekstu, które można rozwijać i ćwiczyć z użytkownikami polszczyzny odziedziczonej na poziomie B1, prezentuje tabela 4. Zadania te zostały uporządkowane według kategorii mediacji, co pozwala wyraźnie zobaczyć, jakie konkretne umiejętności językowe i komunikacyjne są doskonalone w każdym obszarze.

Tabela 4. Przykłady zadań na B1 w zakresie mediowania tekstu.

Mediowanie tekstu	Przykłady
Ustne przekazywanie informacji	Posłuchaj komunikatu dworcowego o spóźnionym pociągu. Następnie przekaż jego treść koledze/koleżance. Przeczytaj instrukcję, jak ugotować makaron. Następnie opisz koledze/koleżance krok po kroku, co należy zrobić. Zapoznaj się z plakatem o konkursie na najciekawsze opowiadanie. Opowiedz koledze/koleżance o szczegółach tego ogłoszenia.
Pisemne przekazywanie informacji	Posłuchaj krótkiej rozmowy telefonicznej na temat wizyty u lekarza. Następnie zanotuj najważniejsze informacje: datę, godzinę, miejsce oraz cel spotkania.

	Przeczytaj krótką ulotkę o wydarzeniu sportowym w swojej okolicy i zapisz najważniejsze informacje. Następnie napisz krótki mail do kolegi/koleżanki, w którym przedstawisz te informacje i zachęcisz go/ją do udziału w wydarzeniu.
Ustne wyjaśnianie danych	Ten diagram ilustruje liczbę książek, które Niemcy przeczytali z ubiegłym roku. Zapoznaj się z nim i wyjaśnij go szczegółowo koledze/koleżance. Ten wykres przedstawia popularność różnych dyscyplin sportowych w Polsce i w Niemczech. Objaśnij go grupie. Zwróć uwagę na tendencje widoczne na wykresie.
Pisemne wyjaśnianie danych	Ten wykres przedstawia liczbę urodzeń w Niemczech w ostatnich 10 latach. Napisz krótki komentarz, w którym opisziesz ogólne trendy. Na podstawie mapy pogody napisz krótki raport o temperaturach i opadach w wybranych regionach Niemiec.
Ustne przetwarzanie tekstu	Posłuchaj wywiadu ze znaną osobą, a następnie opowiedz własnymi słowami, o czym był. Przeczytaj tekst o wydarzeniu kulturalnym, które niedługo odbędzie się w twojej okolicy. Następnie krótko opowiedz, co i kiedy będzie się działo.
Pisemne przetwarzanie tekstu	Przeczytaj tekst o zdrowym odżywianiu i napisz krótkie streszczenie. Obejrzyj fragment programu podróżniczego. Następnie napisz post, w którym opisziesz, o jakim miejscu opowiadał prowadzący i co ciekawego pokazał. Przeczytaj fragment raportu na temat bezpieczeństwa w sieci i przedstaw najważniejsze informacje w krótkiej notatce. Następnie zapisz je własnymi słowami. Uważnie przeczytaj fragment opowiadania. Następnie zamień go w jedną krótką scenę scenariusza filmowego.
Sporządzanie notatek	Posłuchaj krótkiego wykładu o wpływie aktywności fizycznej na zdrowie. Następnie zapisz w punktach najważniejsze informacje. Bierzesz udział w spotkaniu grupy, która organizuje zbiórkę na karmę dla psów ze schroniska. Zapisz najważniejsze ustalenia: kto za co odpowiada i do kiedy należy wykonać zadania.
Wyrażanie własnej opinii na temat tekstów kreatywnych	Opisz bohatera swojego ulubionego filmu. Jakie cechy charakteru sprawiają, że jest dla ciebie interesujący? Wyraź swoją opinię o wybranym bohaterze ulubionej powieści i porównaj swoje uczucia z emocjami, które przeżywa ta postać.

	Czy jakieś wydarzenie z tego utworu kojarzy ci się z sytuacją z twojego życia? Wyjaśnij, na czym polega podobieństwo.
Analiza i krytyka tekstów kreatywnych	Przeczytaj fragment opowiadania, a następnie opowiedz wydarzenia przedstawione w tekście, zachowując ich właściwą kolejność. Przeczytaj fragment opowiadania, a potem opowiedz własnymi słowami, co się w nim wydarzyło. Pamiętaj, by zachować właściwą kolejność. Na podstawie podanego fragmentu opisz w kilku zdaniach głównego bohatera: kim jest, jak się zachowuje i co jest dla niego ważne. Obejrzyj krótką scenę filmową. Następnie wskaż jej najważniejszy moment i wyjaśnij, dlaczego ma duże znaczenie dla całej historii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie deskryptorów zaprezentowanych w CEFR-CV (2020).

Przedstawione propozycje zadań pokazują, jak szerokie i zróżnicowane mogą być działania związane z mediowaniem tekstu. Warto podkreślić, że autorzy ESOKJ zakładają, iż uczący się powinni wykorzystywać pełnię swoich zasobów językowych

– rozumianych szeroko jako znajomość różnych języków, odmian, rejestrów czy form komunikacji.

Każde z takich zadań można uzupełnić o dodatkowe elementy, które precyzują sposób pracy nad tekstem, jak w poniższym przykładzie:

Przeczytaj fragment opowiadania w języku A, a następnie opowiedz wydarzenia przedstawione w tekście, zachowując ich właściwą kolejność w języku B.

W tym kontekście języki A i B mogą odnosić się do:

- dwóch różnych języków – np. niemieckiego i polskiego;
- dwóch odmian tego samego języka – na przykład wersji pisanej i mówionej;
- dwóch rejestrów tej samej odmiany – takich jak styl oficjalny i potoczny;
- kombinacji tych elementów – gdy zadanie wymaga przetwarzania treści na kilku poziomach jednocześnie.

Takie podejście ukazuje, że mediowanie tekstu nie ogranicza się jedynie do tłumaczenia między różnymi językami. Obejmuje także umiejętność dostosowywania treści – przeformułowywania wypowiedzi z formalnej na nieformalną, z języka pisanego na mówiony, czy z tekstu specjalistycznego na zrozumiały dla osób bez przygotowania w danej dziedzinie.

Zakończenie

Podsumowując, należy podkreślić, że mediacja językowa jest procesem złożonym, wymagającym świadomego rozwijania wielu umiejętności, w tym językowych, komunikacyjnych,

kulturowych i społecznych. Kształtowanie kompetencji mediacyjnych we wszystkich obszarach wyróżnionych w ESOKJ wymaga systematycznej pracy zarówno ze strony nauczycieli, jak i samych uczących się.

Skuteczny mediator powinien bowiem łączyć wiedzę językową z merytoryczną, a jednocześnie wykazywać się empatią, wrażliwością kulturową, cierpliwością oraz umiejętnością negocjowania w sytuacjach konfliktowych lub delikatnych. Jego zadania wykraczają daleko poza tradycyjnie pojmowane tłumaczenie. Obejmują nie tylko przełączanie kodów językowych – typowe choćby dla osób dwujęzycznych – lecz także świadome dostosowywanie przekazu do odmiany języka, rejestru, kontekstu czy potrzeb konkretnego odbiorcy.

W rezultacie mediacja językowa stanowi zarówno ważną część edukacji, jak i praktyczną umiejętność niezbędną w codziennych sytuacjach komunikacyjnych. To dzięki niej możliwe jest łączenie odmiennych perspektyw, skuteczne wyjaśnianie treści oraz ułatwianie komunikacji w wielojęzycznym świecie, w którym kompetencje mediacyjne stają się coraz bardziej potrzebne – zarówno osobom uczącym się języków obcych, jak i tym, które dorastały w środowiskach bilingwalnych i posługują się językami odziedziczonymi.

LITERATURA

Janowska I., Plak M., 2021, Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych od teorii do praktyki, Kraków.

Kucharczyk R., 2020, Językowe działania mediacyjne na lekcjach języka obcego. Od teorii do praktyki dydaktycznej, „Języki Obce w Szkole” 2, s. 5-14.

Martyniuk W., 2021, ESOKJ 2020: nowy, zmodernizowany europejski system opisu kształcenia językowego, „Postscriptum Polonistyczne” 2(28), s. 1-12, DOI: https://doi.org/10.31261/PS_P.2021.28.04.

Piccardo, E., North B., 2019, The Action-oriented Approach. A Dynamic Vision of Language Education, Bristol.

Stankiewicz K., Żurek A., 2024, Educational needs of children with migration experience in terms of language development at the early childhood stage. Theoretical assumptions and state of research, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2(59), s. 20-32, DOI: <https://doi.org/10.26881/pwe.2024.59.02>.

Stankiewicz, K., Żurek, A., 2025, From Poland to Germany and back: Return migration in the context of education – A case study, „Acta Baltico-Slavica”, 49, Article 3477, DOI: <https://doi.org/10.11649/abs.3477>.

Żurek A., 2018, Strategie komunikacyjne osób dwujęzycznych. Na przykładzie polszczyzny odziedziczonej w Niemczech, Kraków.

Żurek A., 2025, Kommunikationsstrategien Zweisprachiger. Am Beispiel der Herkunftssprache Polnisch in Deutschland, Berlin.

DOKUMENTY RADY EUROPY

Council of Europe, 2001, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment, Strasbourg.

Council of Europe, 2018, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors, Strasbourg, [on-line:] <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> (dostęp: 26.01.2026).

Council of Europe, 2020, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume [CEFR-CV; CEFR – Companion volume], Strasbourg, [on-line:] <https://rm.coe.int/common-european-framework-ofreference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4> (dostęp: 26.01.2026).

Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie, Warszawa 2003 [polskie tłumaczenie dokumentu: Council of Europe, 2001, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment, Strasbourg].